

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sponsalia Et Matrimonium

Schmalzgrueber, Franz

Ingolstadii, 1726

§. II. De Matrimonij perpetua separatione quoad thorum, &
cohabitationem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75229](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75229)

De Matrimonij perpetua Separatione quoad thorum, & cohabitationem.

S U M M A R I U M.

98. Matrimonium quoad thorum, & cohabitationem separari potest vel mutuo consensu, vel altero invito ob adulterium.
99. &c. Separatio hæc permiffa est etiam uxori ob adulterium mariti?
103. Ut propterea liceat separatio, debet primo esse actus carnalis per copulam consummatus.
104. II. Exercitius cum alio, quam suo conjugæ.
105. III. Non debet Adulterium hoc tantum esse materiale, sed requiritur, ut sit formale.
106. IV. Maritus adulterij uxoris non debet fuisse author.
107. V. Nec debet ipse maritus esse similis adulterij reus.
108. VI. Neceffe est, ut innocens non fit reconciliatus adultero.
109. &c. An conjugum uno in adulterium lapsa, innocens divertere ab eo valeat propria autoritate?
115. &c. Qualiter constare debeat de adulterio?
118. &c. An conjugem adulterum dimittere innocens teneatur?
122. &c. An si conjux innocens velit reconciliari nocenti, hic teneatur ad cohabitationem redire?
124. &c. Quando nocens statum mutare possit, & Religionem ingredi?
128. &c. An, & quando adulterum respicientem teneatur recipere innocens, & cum eo matrimonium redintegrare?
133. &c. Quid si post latam divortij sententiam, etiam innocens in idem delictum lapsus est?

98. **Q**uæritur 1. quot modis Matrimonium quoad thorum, & cohabitationem separari in perpetuum possit? R. potest duobus modis: uno per mutuum consensum ipsorum conjugum, si Votum solenne, in susceptione SS. Ordinum, aut Professione Religiosa ab uno conjugum, altero consentiente, emittatur cap. cum sit. 4. cap. conjugatus 5. &c. de convers. conjugat. de quo modo dictum est Libr. 3. tit. 32. à n. 19. Altero, qui huc pertinet, ob adulterium ab uno commissum; nam ex causa adulterij conjugem innocentem ab adultera uxore posse divertere, & se à thoro, & cohabitatione illius separare, constans est omnium Catholicorum sententia ex illo Matth. 5. & 19. Ego autem dico vobis, Quicumque dimiserit uxorem suam. exceptâ causa fornicationis &c. Idem clarè statutum extat cap. significasti 4. cap. ex litteris 5. & cap. gaudemus 8. hoc tit. Ratio est, quia cum adulterium per se, ac directè fidei conjugali repugnet, ex ipsa natura contractûs Matrimonialis oritur, ut liceat innocenti discedere ab adultero, idque Jure naturæ dictantis, quod frangendi fidem fides servanda non sit. Henriq. libr. 11. de Matrim. cap. 17. n. 1. & 6. Sanch. libr. 10. de Matr. D. 3. n. 4. Pirhing hic n. 2.

99. **D**ubium est, an tam marito ob adulterium uxoris, quam uxori ob adulterium mariti liceat divortium perpetuum facere? Cajetan. in Matth. cap. 19. cit. id solis viris permiffum censet: idque 1. ob textum cit. ubi Christus tantum de dimissione uxoris meminit. 2. quia Repudium in Leg. Veteri solis viris concedebatur. Deutr. 24. ejus

autem loco successit Divortium in Legem nova, ut constat ex Matth. cap. 5. 3. quia uxoris adulterium est gravius, quam adulterium viri, ut adeo inter hoc, & illud non videatur faciendâ paritas.

Sed dicendum, etiam uxori permiffum esse perpetuum Divortium ob adulterium viri. Ita S. Thom. in 4. dist. 35. q. 1. S. Bonav. ibid. q. 3. Abb. in cap. intelleximus 5. de adult. n. 3. Sylv. V. Matrimonium 9. q. 6. Covar. p. 2. de Sponsal. cap. 7. §. 5. n. 8. Sanch. l. 10. de Matrimo. D. 3. n. 6. Guetier. de Matrimo. c. 129. n. 2. Farin. prax. crim. q. 143. n. 9. Conink. Disp. 35. n. 6. Pont. l. 9. c. 16. à n. 4. Laym. libr. 5. tract. 10. pag. 3. c. 7. num. 8. Palao tract. 28. Disp. 3. p. 6. §. 1. n. 1. Bosco de Matrim. Disp. 12. sect. 16. conclus. 2. Canif. in c. 2. hoc tit. n. 5. Zoef. hic n. 13. Engl n. 12. Pirhing n. 2. & 8. Schambog. n. 3. König n. 9. Wiestner n. 71. Reiffenstuel n. 58. Magnif P. Schmier p. 2. de Matr. c. 5. n. 77.

Constat 1. ex can. Idololatria 5. caus. 19. q. 1. can. præcipit 19. caus. 22. q. 5. c. quæsit 2. c. significasti 4. c. ex litteris 5. hoc tit. ubi mulier, & vir quoad hoc æquiparantur. 2. ex S. Paulo, qui dum 1. Corinib. 7. v. 12 uxorem, si à viro (ob justam, scilicet fornicationis causam) discesserit, ex præcepto Domini jubet manere inuuptam, aut reconciliari viro; conf. supponit, ob talem causam posse illam à viro discedere. 3. ex ratione, quia Divortij jus, ex adulterio ortum, præcipuè fundatur in violatione fidei, & thori conjugalis, atqui quoad hoc adulterium mariti, & uxoris æqualia sunt. Ne- ergo &c.

Neque obstant Argumenta opposita.

Ad 1. dico Christum intelligi locutum fuisse de eo, quod frequentius contingit, prout etiam in *can. fin. caus. 32. q. 5.* Innocentius ait, quod viri frequentius soleant mulieres de adulterio accusare, quam econtra mulieres viros suos. Item dici potest, quod ibi Christus tantum de dimissione uxoris à Judæis interrogatus fuerit; & ideo ad interrogata respondit.

Ad 2. jam supra dixi, quod Divortium non in omnibus succedat in locum Repudij: quod verò in antiqua Lege Repudium solis viris concessum fuerit, S. Thom. *q. un. cit. art. 4. ad. 1.* hanc rationem dat, quia illud permittebatur ad vitandum homicidium conjugis adulteri, cujus periculum, cum inventum fuerit in solis viris, ideo solis viris permittum fuit Repudium. Ad 3. gravitas fornicationis quoad divortium non est consideranda quoad se, cum odium DEI, & blasphemia longè graviora peccata sint adulterio, & tamen ad divortium non sufficiant: sed attendendum est, an magis repugnet fidei Matrimonij, illudque lædat, in quo cum paria sint adulterium viri, & adulterium uxoris, hinc fit, etsi ex alijs capitibus, & circumstantijs unum sit gravius altero, disparitatem tamen istam divortio instituendo non obesse.

Quæritur 2. quid requiratur, ut ratione adulterij institui possit hæc separatio? R. 1. debet esse actus carnalis per copulam consummatus; nam copula solum attentata non sufficit: & multo minùs amplexus, oscula, tactus, vel alij actus turpes cum proprijs, vel alieni corporis pollutione. Covar. *pag. 2. de sponsal. c. 7. §. 6. n. 4.* Sanch. *libr. 10. de Matr. D. 4. n. 9. 10.* & 12. Conink *D. 35. n. 5.* Laym. *libr. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 7. §. secundum.* Bosco *D. 12. sect. 16. conclus. 2.* Zeeb. *hic n. 18.* Pirhing *n. 5.* Engl. *n. 13.* Schambog. *n. 3.* Wiestner *n. 73.* Reiffenstuel *n. 60.* Magnificus P. Schmier *p. 2. de Matr. c. 5. n. 80.* Ratio est, quia justum divortium ex eo oritur, quod conjux contra fidem Matrimonij carnem suam dividat in carnem aliam, quod non fit, nisi actu consummato. Perinde autem est, sive copula illa sit naturalis, sive etiam Sodomitica, bestialis &c. ut S. Thom. *in 4. dist. 35. q. un. art. 1.* Abb. *in c. maritis 4. de adult. n. 3.* Pont. *l. 9. de Matr. c. 16. n. 5.* Sanch. *D. 4. n. 3.* Vall. *hic §. 2. n. 1.* Wiestner *n. 72.* Reiffenstuel *n. 59.* & alij supra allegati notant; nam per has copulas omnes conjux contra fidem Matrimonij dividitur in alienam carnem.

2. Ut talis actus exercitus sit cum alio, quam conjuge; nam Sodomia viri etiam completa cum uxore propria, quamvis in vita, non præbet justam causam perpetui divortij, sed tantum ad tempus, quamdiu scilicet vir à scelere isto desistere renuit. Tabien. *V. Matrimonium 4. q. 2. n. 2.* Pala-R. P. Schmalzgrueber *L. IV.*

cios in 4. dist. 35. D. un. §. vocant in dubium. Sanch. *D. 4. cit. n. 8.* Pirhing *hic n. 5. §. hinc.* Ratio est, quia vir per talem copulam non dividit carnem suam in alium. Non improbabilis tamen est etiam Sententia contraria, quam cum *D. Antonin. Monald. Astens. Joan. de Friburg.* defendit Schambog. *hic n. 4.* juxta quos etiam hoc casu locus divortio est, ex ratione; quia talis actus, circa uxorem propriam commissus, est gravis abusus dominij, quod maritus habet sibi concessum in corpore uxoris, quippe quo uti quidem potest modo licito, non verò etiam illicito, præcipuè si repugnet usui illi Jus naturale, prout fit in peccato isto.

3. Non sufficit, si solum sit adulterium materiale, sed requiritur formale. Sanch. *D. 5. n. 11.* & seqq. Conink *D. 35. n. 8.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 13.* Bosco *D. 12. sect. 16. concl. 4. per totam.* Gonzal. *in c. 5. h. tit. n. 3.* Vallens. *hic §. 2. n. 2.* Pirhing *n. 9.* König *n. 10.* Reiffenstuel *n. 62.* Magnif. P. Schmier *p. 2. de Matr. c. 5. n. 82.* Ratio est, quia Jus divortij competit propter solam injuriosam fidei conjugalis violationem; talis autem non est adulterium merè materiale ex parte conjugis. Et hinc justam causam faciendi divortium uxor non præbet. I. Si putans maritum esse mortuum, alij nubat, vel etiam fornicetur, nisi tamen certiorata de vita conjugis perliterit in Commercio prohibito. *Canif. in c. 2. h. tit. n. 7.* Honor. *hic n. 6.* Engl. *n. 17.* Schambog. *n. 6.* Reiffenstuel *n. 65.* cum supra allegatis, & constat ex *can. per bellicam 1. caus. 34. q. 1. 2.* Si invincibiliter ignoret, adulterum ad se accedentem non esse suum conjugem *can. in lectum 6. caus. 34. q. 2.* Conink, Laym. *Canif. Gonz. Schamb. König cum alijs supra;* nam sicut hoc casu bona fides tollit culpam adulterij, ita etiam poenam divortij. Ad probandam autem hanc conjugis bonam fidem sufficit ejus Juramentum, habito respectu ad ejus honestatem, & alias probabiles conjecturas, ut cum *Hofst.* notat Engl. *cit. §. 3.* 3. Si ab ipsa omnino invita per violentiam extorqueatur copula *can. ita ne 3. & can. seq. caus. 32. V. 5.* Bosco *l. cit. n. 164.* Pirhing *n. 10.* cum allegatis. Ad dit Sanch. *n. 14.* idem dicendum, etiamsi causam violentiæ dedisset uxor, quod viro momenti, ut fugiat, ne vi hostium opprimeretur, non paruerit; nam nihilominus non potest accusari de adulterio ad instituendum divortium, vel ad aliam poenam, quod in *l. vim passam. 39. pr. ff. ad Leg. Jul. de adult.* indistinctè decidatur, non esse mulieri vim passæ adulterium imputandum. Bosco *n. 164.* Pirh. *n. 10.* Reiffenstuel *n. 63.* Si metu gravi injustè incusso extortum sit adulterium ab uxore, DD. dissident. Sanch. *n. 16.* Laym. *n. 13.* Bosco *concl. 5.* Reiffenstuel *n. 64.* putant Divortio locum esse; quia cum metus gravis à peccato mortali non

non excuset, hoc casu uxor verè, & formaliter committit adulterium. Contra Sylv. *V. adulterium n. 10.* in cuius sententiam inclinatur Engl *n. 17. §. 2.* defendit negativam, ex ratione, quòd metus gravis, licet à peccato non excuset, excuset tamen à poenis legalibus. In praxi propter Sententiam practicè dubiam suadendum, ut conjux alter injuriam ex metu illatam condonet, nec propterea divortium petat, König *n. 10. fin.*

106 4. Non debet maritus adulterij uxoris fuisse author eam profliuendo, vel in ejus fornicationem consentiendo expressè, vel tacitè, illam, cum sciret, & facillè posset, non prohibendo. Sanch. *l. 10. de Matr. D. 5. n. 4. §. 5.* Gutier. *de Matr. c. 129. n. 15.* Conink *D. 35. n. 8.* Laym. *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 13. §. 3.* Pont. *l. 9. c. 17. n. 7.* Palao *tr. 28. D. 3. p. 6. §. 2. n. 2.* Canif. *in c. 2. h. iii. n. 7.* Gonzal. *in c. 5. eod. n. 3.* Bosco *D. 12. sect. 16. concl. 5.* Vallens. *hic §. 2. n. 2.* Zœf. *n. 16.* Honor. *n. 6.* Pirhing *n. 11.* Engl *n. 16.* König *n. 11.* Wiestner *n. 75.* Reiffenstuel *n. 66.* Idque verum est, licet uxor volens committat adulterium, ut apertè probatur ex *c. discretionem 6. de eo, qui cognovit &c.* ibi, *Cum adulterium ei non possit obicere, qui eam adulterandam tradidit, presertim invitam.* Ratio est, quia permissio Divorij fundatur in injuria illata viro per adulterium uxoris. hæc autem in casu præsentis cessat, si ipse consentiat; ergo &c. Dixi, *cum facillè posset;* secus, si difficulter. Et hinc, etsi uxor mariti delictum non prohibeat sciens, adhuc tamen Divortium eidem permissum; quia scemine, præsertim bonæ, hoc ipso, quòd viris inferiores sint, non censentur facillè posse ipsos reprehendere, & à delictis abstrahere. Sanch. *n. 5.* Palao *n. 2.* Bosco *n. 201.* Pirhing *n. 11.* Reiffenstuel *n. 68.* Excipit Bosco *n. 202.* si uxor in ijs rerum circumstantijs existeret, ut commodè, & absque damni periculo contradicere, & impedire posset adulterium; nam tunc non impediendo, vel contradicendo tacitè consentire censeretur. Sed nec in marito quæcunque dissimulatio adulterij uxoris suæ vim taciti consensûs habet; nam ut cum *S. Thoma* notant Bosco *n. 201.* Pirhing *n. 12.* Reiffenstuel *n. 69.* & alij, potest maritus sciens adulterium uxoris suæ, simulare, tanquam illud ignoret, ut interea testes idoneos constituat ad illam observandam, & de adulterio convincendam. Imò, ut Sanch. *n. 6.* Gutier. *c. 129. n. 8.* Conink *D. 35. n. 7.* Canif. *in c. 2. h. tit. n. 5.* Fagnan. *in c. ex litteris 5. n. 2. §. duob. seqq.* Barbof. *in c. 4. n. 5. §. 9.* Wagnereck *ibid. V. cogi not. 2.* Honor. *hic n. 5.* Zœf. *n. 16. §. 17.* Reiffenstuel *n. 70.* notant & expresso textu *c. significasti 4. h. tit.* patet, adhuc divortium petere potest, conf. taciti consensûs in adulterio uxoris reus non est maritus, si eidem ad adulterium cau-

sam quamcunque remotam dederit v. g. debitum conjugale, aut alimenta negando, ex domo ejecta non cohabitando &c. debuisset enim uxor agere contra maritum, & petere alimenta, interea autem mala potius pati omnia, quam in corpus suum peccare, aut malo tanto consentire *can. ita ne 3. caus. 33. q. 2. c. Sacris 5. de his, quæ vi, metusve caus. l. palam 43. ff. de rit. nupt.* ubi Ulpianus, *Neque enim,* inquit, *ignoscendum est ei, quæ obtentu paupertatis turpissimam vitam agit.* Excipitur, nisi per hoc uxor constitueretur in periculo incontinentiæ proximo, ut notat Engl *hic n. 16.* König *n. 11.* aut vir ea intentione uxorem expelleret, aut ei alimenta denegaret, ut ob necessitatem urgentem adulterium perpetraret; tunc enim perinde esset, acsi in adulterium consentiret. Sanch. *n. 9. fin.* Gutier. *n. 8.* Conink *n. 7.* Zœf. *n. 16.* Pirhing *n. 12.*

107 5. Qui instituire Divortium vult propter adulterium, non debet etiam ipse esse reus adulterij à se commissi; nam si hoc & ipse commiserit, denegatur Divortium, quòd paria delicta, quando civiliter, sive ad utilitatem privatam agit, prout fit, cum ob adulterium agit ad separationem thori, mutua compensatione tollantur *c. fin. de adult. & c. porro 3. h. tit.* Imò si ob adulterium uxoris facta est separatio quoad cohabitationem, & thorum, & vir postea etiam fornicetur, sive adulterium committat, redintegrari Matrimonium antea dissolutum debet, ita, ut ad uxorem suam teneatur redire, eique cohabitare *c. ex litteris 5. h. tit. Covar. p. 2. de Sponsal. c. 7. §. 6. n. 5.* Sanch. *l. 10. de Matr. D. 9. n. 30.* Pirhing *hic n. 6. §. 7. not. 5.* Schambog. *ibid. n. 6.* Idque probabilius verum est, etsi divortium factum sit per sententiam Judicis; sicut enim uxor ex primo adulterio amittit jus quæsitum per contractum Matrimonij, ita, & multo magis maritus per adulterium suum subequens amittit jus quæsitum per Sententiam, cum jus quæsitum ex Matrimonio, & cohabitatione Matrimonialis sit favorabilior separatione per sententiam induc-ta. Engl *hic n. 15. fin.* Pirhing *n. 4. not. 5. §. n. 7.* König *n. 13. fin.* Reiffenstuel *n. 81. §. seqq.* Videantur dicenda *infra n. 133. §. tribus seqq.* Neque refert 1. quòd adulterium uxoris gravius sit, quam mariti; nam quoad violationem thori, & fidei conjugalis, quam præcipuè in adulterio considerant Jura, paria delicta sunt, ut monui *suprà n. 101. §. 102. ad 3.* Non refert 2. quòd unus prius altero adulterium commiserit, vel unus sæpius, quam alter; quia Jura magis rationem habent fractæ fidei conjugalis, quam numeri. Laym. *l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 13. §. neque refert,* Zœf. *hic n. 14.* Pirhing *n. 8.* Schambog. *n. 6.* Reiffenstuel *n. 81. §. 82.* Non refert 3. quamvis etiam unius conjugis adulterium sit occultum,

tum, folique DEO notum, alterius verò publicum; nequit enim adulter occultus Divortium petere, sed adhuc in foro conscientie compenfare tenetur adulteria, cum in hoc foro non requiratur probatio, sed fufficiat sola veritatis cognitio: in foro tamen externo, seu contentiofo adulter publicus contra occultum non compenfatur, sed prior causâ cadit propter defectum probationis. Sanch. l. 10. D. 6. n. 9. Pirhing n. 8. cit. Schambog. n. 6. Reiffenstuel n. 83.

6. Ut institui possit divortium, necesse est, innocentem nondum fuisse reconciliatum adultero; nam divortium reconciliatione, vel condonatione injuriæ tollitur, cum jus illud instituendi inductum sit favore innocentis injuriam passi, & quilibet possit favori pro se principaliter introducto renuntiare. Estque perinde, sive condonatio hæc sit facta expressè, sive tacitè, utendo Matrimonio, domi retentæ uxori exhibendo solita obsequia, & signa affectûs conjugalis, cum ea ludendo, ridendo, comedendo, & multo magis amplexus, & oscula dando; nam talia si exercuerit scienter, & spontè, & nulla etiam honestatis necessitate compulsus, censetur adultero condonasse injuriam, ut adeo ad agendum pro divortio non amplius admittatur, modo nova causa, & novum adulterium non supervenerit. Sanch. l. 10. de Matr. D. 5. n. 19. Gutier. c. 129. n. 15. § 17. Conink D. 35. n. 11. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 14. Canil. in c. 2. b. tit. n. 7. Gonzal. in c. 5. eod. n. 3. Valens. hic §. 2. n. 2. Honor. n. 6. Pirhing n. 14. Schambog. n. 6. Engl. n. 18. König n. 11. §. 3. Reiffenstuel n. 71. § seqq. Notanter autem dixi, *debere id factum fuisse scienter, & spontè*: unde ex sola adulterij suspitione sine apertis indicijs per usum Matrimonij non sibi præjudicat innocens. Schambog. n. 6. Reiffenstuel n. 77. § 78. Item si lite pendente super adulterio Judex jubeat uxorem debitum reddere marito accusato, ne lite pendente commodo possessionis privetur juxta *c. laudabilem 2. ut lit. pend.* Aut denique si maritus gravi metu uxorem ad usum Matrimonij cogat; nam his casibus innocenti per hujusmodi usum circa petitionem Divortij præjudicium nullum nascitur. Conink D. 35. n. 11. cum alijs *suprà*. Addidi, modo novum adulterium non supervenerit; nam si post reconciliationem, mutuo consensu factam, novum sequatur adulterium, in illud lapsus denuo accusari de eo, & ratione illius denuo divortium institui potest; quia præcedens venia non extenditur ad futura delicta, sed sola præterita respicit, nec æquum est, ut reconciliatio facta futuro crimini impenitentiam præstet. Sanch. l. 10. D. 5. n. 20. Pirhing n. 17. Schambog. n. 7. *Proceditque hoc non tantum de casu, quo adulter relapsus in adulterium est, sed etiam quando post reconciliationem in illud lapsus est*
R. P. Schmalzgrueber L. IV.

innocens; poterit enim eo casu emendatus agere ad divortium, neque objici eidem amplius adulterium præcedens potest, quippe cui per reconciliationem jus Matrimonij est restitutum, acsi nullum adulterium præcessisset. Pirh. l. cit. Imò in casu, quo post utriusque conjugis adulterium unus emendatus est, alter verò in fornicatione persistit, emendatus, quamvis non facta mutuo consensu inter se reconciliatione, Divortium instituere potest, si tamen de emendatione pariter faciendâ conjugem alterum commoverit. Sanch. D. 7. n. 4. Conink D. 35. n. 17. Pirhing n. 18. Ratio est, quia admittio illa, per quam offertur reconciliatio alteri, habet vim reconciliationis, & ideo, quatenus in favorem admonentis cedit, censetur facta reconciliatio, hoc ipso quòd oblata sit, sed non acceptata, cum tamen debuisset; ac proinde prius commissum adulterium conjugis emendato obesse non debet, quo minus petere divortium possit. Non autem censetur facta reconciliatio in favorem reculantis, qui proin jus divortij non habet, si reconciliationem non accepit, Pirh. l. cit.

Quæritur 3. An conjugum uno in eo adulterium lapsos, innocens divertere ab eo valeat propria autoritate? Negativam defendunt Innoc. in c. intelleximus 6. fin. de adult. Anchar. ibid. n. 4. Turrecr. in can. Agatbosa V. uxorem 27. q. 2. Gabr. in 4. D. 35. q. un. art. 2. concl. 6. Gonzal. in c. 3. n. 8. prop. fin. b. tit. ex quorum sententia, ut conjux innocens ab adultero possit divertere, necessarium est judicium Ecclesiæ. Fundantur 1. textu *c. porro 3. b. tit.* ubi disertè negatur, conjugum separationem absque judicio Ecclesiæ fieri posse, etiam cum Parentela, sive Consanguinitas (eadem aliorum Impedimentorum ratio est) publica, & notoria est. 2. *can. seculares 1. caus. 33. q. 2.* ubi excommunicari jubentur viri, qui uxores suas sine judicio Ecclesiæ dimittunt. 3. Quia sic recedentes sibi jus dicunt in propria causa contra *l. un. c. ne quis in sua causa &c.* 4. Divortium est pœna nocentis, quam jus ipso facto non imponit, sed Judici remittit imponendam. 5. Matrimonium est Ecclesiæ autoritate celebratum; igitur autoritate Ecclesiæ, & non ipsorum conjugum dissolvi debet.

Sed adhibenda est distinctio: Velut enim sufficienter constat de adulterio, ab altero conjugum commissio, vel contrâ dubium duntaxat, aut suspicio probabilis de illo habetur. Si hoc secundum, certum est, non posse conjugem innocentem ab altero, qui tali suspitione gravatur, propria autoritate divertere. Patet ex *c. significasti 4. b. tit.* & clarè statuitur *c. ex parte 9. de sponsal.* ubi Alexander III. asserit, uxoris dimissionem sine manifesta causa fornicationis nemini esse permissam. Ratio est, quia antequam

quam moraliter constat certò de adulterio, saltem per violentam præsumptionem, alter conjux non potest privari possessione, cum melior in dubio sit conditio possidentis; ideoque non potest poena hæc infligi ab homine, donec saltem moraliter certò constat de adulterio perpetrato. Et hinc quando *can. dixit 2. caus. 32. q. 1. uxor permittitur dimitti ob suspicionem fornicationis*, id intelligendum est de suspitione, seu præsumptione violenta, & orta ex circumstantijs, cum fornicationis actu ferè semper conjunctis, & fundantibus moralem certitudinem, prout in *can. cit.* notat Barbof. *n. 1. Sanch. l. 10. de Matr. D. 12. n. 42.*

¶ *Si primum, videndum est, an Adulterium conjugis sit notorium, an occultum publicè, sed certò notum innocenti. Si publicè notorium sit, sive deinde notorietas illa sit facti, sive Juris, conjux innocens auctoritate propria ab adultero potest recedere, tam quoad debiti redditionem, quam cohabitationem mutuam. Abb. in c. 4. de Donat. int. vir. & uxor. n. 4. Paludan. in 4. dist. 35. q. 1. art. 3. concl. 3. Sylv. V. divortium 9. q. 8. Covar. p. 2. de Sponsal. c. 7. §. 5. n. 12. Henriq. l. 11. de Matr. c. 17. n. 2. Sanch. l. 10. de Matr. D. 12. n. 42. Gutier. c. 129. de Matr. n. 9. Fachin. l. 2. contr. c. 10. Conink D. 35. n. 2. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 8. §. quartum. Palao tr. 28. D. 3. p. 6. §. 4. n. 2. & 3. Vallens. hic §. 2. n. 1. §. ceteram, Zoel. n. 28. Pich. n. 16. not. 2. Wiestner n. 76. & seqq. Reiffenstuel n. 39. & seqq. Magnif. P. Schmier p. 2. de Matr. c. 5. n. 91. & patet 1. ex c. significasti cit. ubi rati habetur unius conjugum recessus ab altero, ob adulterium propria auctoritate factus, si notorium est, mulierem adulterium commississe. 2. Ex can. de Benedicto 5. caus. 32. q. 1. & c. de illa 6. h. tit. ubi mulier ad maritum, à quo propter Hæresin propria auctoritate recessit, redire non compellitur, antequam iste, abjurata Hæresi, ad Ecclesiæ gremium fuerit reversus. 3. Ex c. ex parte cit. ibi, Nemini licet uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere; igitur per argumentum à sensu contrario ea ob manifestam fornicationem dimitti potest.*

¶ *Quod si verò Adulterium alterius publicè occultum sit, sed innocenti privatim certò cognitum, major est controversia. Negant tunc dimitti uxorem adulteram posse S. Thom. in 4. dist. 35. q. 1. art. 3. S. Bonav. ibid. q. 3. Turrecr. in can. seculares cit. Pont. l. 9. de Matr. c. 18. à n. 6. Sed communior etiam hoc casu permittit innocenti, ut propria auctoritate possit recedere, saltem pro fore conscientiæ, & secluso scandalo. Ita cum allegatis n. 111. Clericat. de Sacr. Matr. decis. 39 n. 31. Ratio est, quia Matrimonium ex natura sua non alter obligat ad thorum, & redditionem debiti conjugalis, quam sub conditione, si etiam alter conjux fidem con-*

jugalem servet c. quemadmodum 25. pr. de Jur. jur. igitur si hanc alter non servet, sed carnem suam in alienam dividat, obligatio ista cessabit: & quidem cum negatio debiti sit actus privatus, privatim etiam, & auctoritate privata fieri potest. Conf. ob adulterium notorium, ut n. præc. dictum est, licet conjugi innocenti propria auctoritate à nocente divertere; ergo æquè ei hoc licebit in foro conscientiæ ob adulterium secretum; nam jus divertendi non ex publicitate, sed ex delicto nascitur, & ubi publicitas requiritur ad faciendum divortium, id requiritur duntaxat ad vitandum scandalum: unde hoc cessante, sufficet, si de adulterio innocenti quomodocunque certò moraliter constat.

¶ *Dixi autem 1. saltem pro foro conscientiæ; quia in foro externo ex causa adulterij nec notorij, nec legitime probati uxorem dimittens, eam recipere compellendus est, ne hominum malitiæ præbeatur ansa conjugem innocentiam ejusmodi dimissione vel recessu injustè vexandi. Dixi 2. secluso scandalo; quia ad grave scandali periculum vitandum liberè dimissioni, aut recessui, etiam in foro conscientiæ interno, vix locus est extra casum, quo conjugum est occultum. Sanch. D. 12. cit. n. 34. quod intellige de separatione quoad cohabitationem mutuam; nam ex debiti negatione, cum hæc omnino esse occulta sit, nullum scandali periculum esse potest in vulgo: & hinc eo casu, quo vir certò scit adulterium commissum esse ab uxore sua, licet deficientibus probationibus à Judice Ecclesiastico compellatur debitum reddere, non tamen parere tenetur præcipienti; quia sententia nititur præsumptione falsa. Sanch. l. cit. Dixi 3. si certò constat innocenti de adulterio conjugis. Porro talem certitudinem, ut Palao §. 4. cit. n. 8. notat, habere censetur conjux innocens, si pro adulterio talia indicia habeat, quæ in Judicio externo probata sufficerent, ut Judex divortij sententiam proferre possit; nam conjux innocens recedens ab adultero, quasi sententiam profert. Qualis autem ad sententiam divortij ferendam requiratur probatio, & quæ indicia ad hoc sufficiant, dicitur infra n. 115.*

¶ *Ad Argumenta n. 109. allata facilis est responsio. Ad 1. negatur paritas inter separationem Matrimonij, quæ fit ex causa adulterij, & inter eam, quæ fit ex causa Impedimenti Consanguinitatis, vel alterius Impedimenti dirimentis: per primam conjux privatur sola possessione, sive usu communis thori, & commodis obsequij conjugalis; per secundam verò deicitur ipsa proprietate: quod cum multis majoris sit præjudicij, meritò ad separationem hanc discernendam exigitur judicium, & auctoritas Ecclesiæ, ut Sanch. D. 12. cit. n. 38. prop. fin. Conink D. 35. n. 3. Pirhing hic n. 25. notant, Ad 2. in textu illo non agitur de*

eo, qui uxorem suam dimisit ex causa adulterij, cujus notitiam certam habet; sed de eo, qui illam dimisit sine ulla graviore culpa, aut probabili causa, animo ad illicita consortia accedendi. *Ad 3.* innocens discessu illo non tam sibi jus dicit, quam utitur Jure, sibi ex natura Matrimonij certò competente, & nulla Lege adempto; imò apertè firmato per *can. dixit cit.* ubi uxor ob fornicationem, cum de ea constat, permittitur dimitti liberè, h. e. nullà alià licentià, vel sententià expectatà, cum dictione illa sententià jam lata denotetur juxta Tiraquell. in *l. si unquam 8. C. de revocand. Donat. V. revertatur n. 134.* *Ad 4.* Divortium non est propriè pœna, sed quasi conditio imbibita in ipso Matrimonij contractu, quæ cum sit in favorem innocentis, satis est, ut innocens adulterij conscius adulterum jure debitum exigendi privet. *Ad 5.* Conceditur Sequela pro foro externo: in interno spectatur natura Contractus matrimonialis, qui ad debitum reddendum, & cohabitationem mutuanon obligat, nisi sub conditione servatæ fidei ab altero conjuge.

¹¹⁵ *Quæritur 4.* Qualiter constare debeat de adulterio, & quales probationes requirantur, ut Judex Ecclesiasticus ratione illius Divortij sententiam proferre possit? *1.* cum delicta carnis sint difficilis probatōnis, ad adulterium probandum non requiruntur testes, de visu ipsius adulterij deponentes, sed sufficienti conjecturæ, & præsumptiones violentæ, ex quibus si non physica, saltem moralis certitudo inducatur, ut scilicet quilibet prudenter credere possit, adulterium commissum esse. *Engl hic n. 14.*

¹¹⁶ *Quanam autem tales præsumptiones sint, traditur per textum, & DD. in c. litteris 12. de Præsumpt. & multis alijs explicant Farin. prax. crim. de delict. carn. Sanch. l. 10. de Matr. D. 12. Gutier. de Matr. c. 129. n. 12. Palao tr. 28. D. 3. p. 6. §. 4. n. 8. & alij passim. Desumuntur verò Præsumptiones istæ ex circumstantia loci, temporis, & personarum, veluti si uxor, aliàs malè diffamata, aut suspecta, sola cum solo, tempore, & loco ad peccandum apto deprehendatur. Oscula etiam, & amplexus, tactus &c. quamvis ex se, ut n. 130, dictum est, non constituunt causam divortij, concurrentibus tamen alijs circumstantijs, valde aggravant præsumptionem Adulterij, ut aliquando sufficiant, si non ad condemnationem criminalem pœnæ ordinariæ, saltem ad faciendum divortium, ut pluribus allegatis docet Burlat. conf. 218. n. 3. vol. 1. Covar. p. 2. de Sponsal. c. 7. §. 6. n. 3. Graff. p. 1. decis. l. 2. c. 84. n. 5. Palao tract. 28. D. 3. p. 6. §. 4. n. 8. *Engl hic n. 14.* Idem dicendum, si aliquæ litteræ amatoræ reperirentur, à muliere missæ amafio, & his adjungatur confessio adulterij præteriti; nam esto, confessio ista, upote extrajudicialis, non plenè deli-*

ctum probet ad faciendum divortium per sententiam Judicis, sufficere tamen probatio hæc ad faciendum divortium extrajudicialiter, & autoritate propria, utpote ad quam faciendam minor requiritur probatio Palao *l. cit.* Imò ad divortium propria autoritate faciendum, juxta Sanch. n. 51. Gutier. n. 12. concl. 4. Palao *l. cit. v. idem.* sufficit, si conjux innocens de alterius adulterio, seu de violento illius indicio certior fiat à persona fide dignissima, cui meritò prudentissimus quisque fidem haberet; quia illud dictum certitudinem moralem præstat.

Est verò attendendum, quòd tales præsumptiones, & conjecturæ, ex quibus adulterium præsumitur, ut pro divortio per sententiam Judicis faciendum sufficiant, plenè probandæ sint per testes, aut confessionem propriam uxoris adulteræ: proin non sufficit, si v. g. solus maritus dicat, se actus suspectos uxoris vidisse; quia in causa propria nemo testis idoneus reputatur, ex qua nimirum aliquid sperat, sicut hoc casu maritus, ubi propter adulterium uxoris ipse non tantum à jugo Matrimonij liberatur, sed insuper uxoris Dotem lucratur. *Gutier. Engl l. cit.*

Quæritur 5. an conjugem adulterum dimittere innocens teneatur? *Ratio dubitandi sumitur 1.* ex *Prov. 18. v. 24.* ibi, *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram, stultus est. & insipientis.* *2.* ex *can. sicut crudelis 1. caus. 32. q. 1. & c. si vir 3. de adult. & supr.* in quorum textuum priore uxorem meretricem retinens fatuus, & Patronus turpitudinis, in posteriore reus, & ejus criminis particeps dicitur. *3.* ex factò S. Josephi, qui *Matth. 1.* eò quòd esset justus, voluit dimittere B. V. quam adulterij ream suspicabatur.

sed dicendum, per se, & ratione adulterij innocentem non obligari ad conjugem adulterum dimitendum. Ita Navar. in *can. divortium 21. dist. 1. de pœnit. n. 8.* Sanch. l. 10. de Matr. D. 13. n. 6. Gutier. de Matr. c. 129. n. 15. Conink. D. 35. n. 19. Pont. l. 9. c. 17. n. 2. Palao tr. 28. D. 3. p. 6. §. 3. n. 2. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 7. n. 15. Hurtad. Disp. 12. diff. 4. à n. 15. Vivian. in c. 5. hoc tit. pr. Clericat. de Sacra Matr. decis. 39. n. 25. Vallens. bio S. 2. n. 1. v. fidem, Engl n. 18. Pirhing n. 20. Schambog. n. 10. Wiestner n. 83. Magnif. P. Schmier p. 2. de Matr. c. 5. n. 87. Sumitur ex *can. de Benedicto 5. can. si quis uxorem 6. caus. 32. q. 1. & c. quemadmodum 25. S. illud de Jurejur. ibi, Tutius est adulterium non accusare.* Ratio est, quia adulteræ dimissio à Christo *Matth. 19. v. 9.* ut notat S. Augustinus relatus. *can. Idololatria 5. caus. 28. q. 1.* non præcipitur, sed solummodo permittitur favore innocentis, qui illaram sibi injuriam condonare, & juri divertendi, ex ea sibi quæsito, renuntiare potest, ne quod in

favorem ejus est introductum, in ejus incommodum detorqueatur; durum enim accidere posset conjugii innocenti, si cogeretur caelebs vivere, & solus familiam regere, & administrare.

120 Dixi per se, & ratione adulterij; nam per accidens, & ratione scandali, ac sinistrae suspicionis, cuiusmodi præbet, si post correctionem, & non secutam emendationem non dimittat uxorem adulteram, aliquando tenetur illam dimittere, licet raro admodum; maxime si vir adulter sit, & uxor innocens; cum enim ad viri correctionem tanquam subdita non obligetur, ex ejus retentione scandalum, aut consensus suspicio non facile oritur. Pirhing *hic n. 20. fin.*

121 Neque contrarium probant Argumenta *n. 118. allata.* Ad 1. dico, id intelligendum de casu, quo ex retentione oriretur scandalum in populo, ut contingere posset, si adulterium esset publicum; vel si retentio scandalum foret ipsius conjugis adulteræ, utpote ex hoc liberis peccantis, tunc enim ad illam dimittendam, saltem ad tempus, & ad correctionem peccantis obligatio esse posset. Ad 2. textus *cit.* loquuntur de marito retinente uxorem adulteram, nulla adhibita correctione; is namque ejus turpitudinis particeps, & patronus censeretur debet, quod adulteram per silentium suum ad flagitij continuationem animet. Ad 3. S. Josephi justitia in eo consistebat, quod aspiciens eximiam Virginis Sanctitatem Judicium suspenderit circa adulterium ejus, cujus tam vehemens habebat indicium, & proinde noluerit eam traducere, ne lapidaretur, potiusque elegerit occultam dimissionem.

122 Quæritur 6. an si conjux innocens velit ultro reconciliari nocenti post factum ab ea divortium, teneatur nocens acceptare, & ad cohabitationem redire? *Ratio dubitandi est,* quia innocens dimittendo adulterum, dimisit jus suum, quod in ipsum habuit. remittentibus autem jura sua non est dandus regressus *libr. queritur 14. §. si venditor 9. ff. de Edilit. Edict.*

123 Sed verior est Sententia affirmativa, quam cum communi defendunt Pont. l. 9. de Matr. c. 9. n. 1. & seqq. Palao *tr. 28. D. 3. p. 6. §. 7. n. 1.* Fagnan. *in c. ex litteris 5. b. tit. n. 11.* Engl *hic n. 19.* Reiffenstuel *ibid. n. 100.* Ratio est, quia divortium ex causa adulterij, ut dictum est *n. 119.* solum in gratiam innocentis concessum est, ergo non debet in ejus odium, & incommodum detorqueri. *c. quod ob gratiam 61. de R. J. in 6.* sententia non debet prodesse reo, contra quem lata est *l. evidenter 16. ff. de Except. rei judic. Proceditque hoc,* etiam si Divortium actum sit per sententiam Judicis; nam adhuc, si velit, innocens revocare potest adulterum dimissum, eumque cogere ad redeundum; cum per divortium, & ejus sententiam nullum jus amiserit innocens, & obligatione

non liberatus sit nocens, nisi consecutivè, quam diu scilicet non fuerit revocatus ab innocente. Sanch. *Disp. 10. n. 3.* Gutier. *c. 129. n. 14.* Pirhing *hic n. 21.*

Intelligendum autem hoc est, modo ¹²⁴ neuter conjugum statum mutavit: nam si vel conjux innocens, vel adulter statum mutavit cum consensu expresso, vel tacito conjugis innocentis profitendo Religionem vel SS. Ordines suscipiendo, nullum superest jus innocenti ad revocandum adulterum; quia assumendo statum immutabilem, & incompatibilem cum Matrimonio, vel permittendo, ut ab adultero assumatur, vel permittendo, ut ab adultero assumatur, omne jus conjugale a se abdicasse censetur. Sanch. *l. cit. n. 6.* Fagnan. *in c. ex litteris 5. b. tit. n. 12.* Pirhing. *n. 21. cit.*

Addi autem, si conjux adulter statum ¹²⁵ mutavit cum consensu expresso, vel tacito innocentis; nam ut alijs *cit.* notat Palao *n. 1. cit.* ipsi non est integrum Ordinem Sacrum assumere, aut profiteri Religionem, quamdiu spes subest reconciliationis. Et in hoc dispar est conditio nocentis ab innocente; hic enim Religionem ingredi, vel SS. Ordines assumere, facto divortio, etiam invito conjuge nocente, potest, ut cum alijs notat Fagnan. *l. cit. n. 15.* quia propter adulterium conjugis liceratur ab omni servitute, quam illi debebat ratione conjugij.

Durat autem hæc obligatio non ¹²⁶ tantum in adultero solum tamdiu, quamdiu spes reconciliationis, ut dixi subest; nam illa sublata, liberum ipsi est statum mutare, utpote qui non præsumitur à conjuge innocente repetendus. In specie mutare statum adulter & ipse potest. 1. si innocens SS. Ordinibus initiatus, vel Religionem professus est; quia tunc repeti adulter ab eo amplius nequit, utpote qui elegit statum usui conjugali oppositum. Sanch. *l. 10. D. 20. n. 6.* Pont. *l. 9. c. 19. n. 2.* Palao *§. 7. cit. n. 3.* 2. si adulter emendatus sæpius reconciliationem petat, & innocens denegat; quia hac denegatione tacite innuit, nolle se unquam sibi nocentem reconciliari, quâ spe sublata, injustè, & irrationabiliter vellet, ut nocens de suo statu semper existat suspensus. Sanch. *l. cit. n. 3.* & *16.* Pont. *n. 4.* Palao *n. 2.* 3. si innocens uxorem adulteram, à Judice sæculari ob adulterium in Monasterium ad poenitentiam agendam detrusam, intra biennium illius reclusionis non repetat; ea enim repetitionis omissione censetur, Jure sic disponente, consentire ingressui. *Auth. sed bodie C. ad Leg. Jul. de Adult.* Sanch. *n. 8.* Pont. *n. 3.* Palao *n. 4.*

Neque obstat Ratio dubitandi ¹²⁷ *n. 122.* allata; quia per petitionem, & sententiam divortij innocens non remittit jus suum, sed potius adulter jure suo, quod prius in innocentem ex Matrimonio habuit, volente conjuge innocente, privatur.

128 **Quæritur 7. an adulterum respiscen-**
tem recipere, & cum eo redintegrare con-
jugium innocens teneatur? Viderur teneri
1. ob textum c. si vir 3. de Adult. & supr.
ibi, Quodsi mulier dimissa egerit poenitentiam,
& voluerit ad virum suum reverti, debet,
sed non sepe, recipere peccatricem, 2. ex
can. quod autem 7. caus. 32. q. 1. ibi, Nunc
autem, postquam Christus dixit, Nec ego te
condemnabo, vade, deinceps noli peccare, quis
non intelligat debere maritum ignoscere, quod
videt ignovisse Dominum amborum, 3. ex
can. ego dixi 7. caus. 34. q. 1. ubi textus,
Si vir, inquit, non receperit uxorem suam
poenitentem, peccat, & magnum peccatum
sibi admittit.

129 Sed dicendum, etsi conjux innocens,
si velit, possit reconciliari adultero, & cum
illo redintegrare Matrimonium, non tamen
ad hoc teneri. Ita S. Thom. in 4. dist. 35.
q. un. art. 6. ad 2. S. Bonavent. ibid. art. 1. q.
5. Sor. dist. 39. q. un. art. 3. concl. 4. Gu-
tier. de Matr. c. 129. n. 13. Conink D. 35.
n. 18. Pont. l. 9. c. 19. n. 6. Laym. l. 5. r.
10. p. 3. c. 7. n. 16. Palao tr. 28. D. 4. p. 6.
§. 6. n. 1. Bosco D. 12. sect. 16. concl. 7.
Canil. in c. 2. h. tit. n. 6. Honor. hic n. 11. Pir-
hing n. 22. Schambog. n. 12. Wiestner n.
85. & seqq. Reiffenstuel n. 97. Magnif. P.
Schmier p. 2. de Matr. c. 5. n. 103. & trib
legq.

130 Et quidem quod conjux innocens
possit, si velit, reconciliari adultero, & cum
eo redintegrare Matrimonium, ratio est,
quia, ut n. 119. dixi, conjux innocens non
teneatur nocentem dimittere, si non velit,
ergo etiam non prohibetur dimissum reci-
pere, si velit. Quod verò regulariter non
teneatur illum recipere etiam poenitentem, &
emendatum, ratio est, quia etsi per poeni-
tentiam tollatur culpa apud DEUM, non ta-
men tollitur injuria facta homini, nec reatus
pœna, cujus rationem Divortium, ob ad-
ulterium institutum, habet. Conf. 1. quia
conjux innocens absolute liber est ab onere
conjugali, & adulter violando semel fidem
Matrimonij, omne jus conjugale amittit. Conf.
2. quia potest conjux innocens conjugem
adulterum accusare in ordine ad divortium,
postquam multis jam annis poenitentiam egit
de commisso crimine, textu claro can. ad-
monere 8. caus. 33. q. 1. v. poenitentia. igitur
multo magis potest illum non recipere etiam
poenitentem; nam turpius ejicitur, quam non
admittitur hospes.

131 Excipi tres casus debent. 1. quando
respiscens receptione magnum aliquod ma-
lum averti, aut bonum promoveri potest.
Wiestner hic n. 86. 2. quando innocens
injuriam, per adulterium sibi illatam, ex-
pressè, vel tacite remisit secundum dicta n.
108. 3. quando qui prius erat innocens,
etiam ipse in adulterium lapsus est, juxta
ca, quæ docui n. 107.

Adtextus in contrarium n. 128. alle-
gatos facilis est responsio. Ad 1. textus il-
le de honestatis solum, & æquitatis cujus-
dam, non verò de necessitatis, & legali
debito intelligi debet, ut cum Gloss. &
Host. V. debet notant Pont. n. 6. Palao n.
2. Canil. n. 6. l. cit. Ad 2. eadem est re-
sponsio Ad 3. id intelligendum est, quan-
do ex indignatione, & odio reconciliatio-
nem negaret innocens, & non ex jure per
adulterium sibi quasito; vel dic, eum pec-
care, si timeat incontinentiæ periculum ux-
oris eam repellendo, cui tamen periculo abs-
que gravi incommodo subvenire possit.

Quæritur 8. an ob adulterium dimis-
sus autoritate sententiæ judicialis, quæ
transiit in rem judicatam, agere ad conjugij
restorationem possit, quando alter in idem
delictum postea lapsus est? Negant hoc
casu conjugem adulterum habere jus ullum
reperendi innocentem, qui post senten-
tiam divortij adulteratus est, adeoque ea
delicta in casu isto non compensari valde
probabiliter docent S. Thom. in 4. dist. 35.
q. un. art. 6. Abb. in c. fin. de adult. n. 5.
Sylv. V. divortium n. 27. Sanch. libr. 10. de
Matr. D. 9. n. 30. Gutier. de Matr. c. 129. n.
18. Laym. l. 5. tract. 10. p. 3. c. 7. n. 14.
Zoes. hic n. 15. dubitative tamen, Pirhing
n. 19. Schambog. n. 8. Moventur 1. quia
quod semel bene definitum est, minimè est
retractandum can. quod bene 6. caus. 6. q. 4.
2. quia conjugem reperenti obstat exceptio
rei judicata, quam abolere non potest ad-
ulterium commissum post transitum senten-
tiæ in rem judicatam, 3. quia per Sen-
tentiam divortij dissolvitur jus communis
thori, & habitationis; conf. sic dimissus jus
ad thorum, & in corpus alterius non am-
plius habet. igitur adulterio postea commisso,
non fit ipsi injuria, quamvis reus fiat ad-
ulterij coram DEO.

Sed his non obstantibus, verius est,
tali casu agi posse ad Matrimonij redintegra-
tionem. Ita Gloss. in c. ex litteris 5. V. ad in-
vicem b. tit. Host. ibid. n. 2. Joan. Andr. n. 10.
Anchar. n. 5. fin. & n. 13. Gaëta in can. ad li-
mina 30. q. 1. §. 4. n. 228. Covar. p. 2. de
Sponsal. c. 7. §. 6. n. 5. Petr. Barbol. in l. viro
36. ff. solut. Matr. n. 4. August. Barbol. in c.
fin. de adult. n. 4. Conink D. 35. n. 13. &
duob. seqq. Pal. tr. 28. D. 5. p. 6. §. 6. n. 11.
Fagnan. in c. ex litteris cit. n. 6. Gonzal. ibid. n.
3. Engl. hic n. 15. Honor. n. 6. Wiestner n.
89. Reiffenstuel n. 87. Magnif. P. Schmier p.
2. de Matr. c. 5. n. 109.

Ratio est, quia Sententia non dat jus
divertendi, sed solum illud ex adulterio in-
nocenti quæsitum declarat, ut eo publicè uti
possit. atqui jus divertendi, ex adulterio
quæsitum innocenti, solum est conditiona-
tum, Si actor servaverit continentiam, &
Quamdiu ipse innocens est; aliàs Matrimonium
restaurare non teneretur innocens, si post
di

divortium, propria autoritate institutum ipse etiam labatur in adulterium. igitur etiam sententia habebit adjectam hanc conditionem, quâ proin cessante, reus agere poterit ad reintegrationem Matrimonij. *Conf.* quia quando causa sententiæ venit ad non causam, sive quando cessat causa, ob quam sententia lata est, agenti non obstat exceptio rei judicatæ. Bartol. in l. si fullo 2. ff. de cond. & sin. caus. n. 1. hoc fit, quando adulterium etiam ab altero commissum est. ergo &c.

236 Neque contrarium persuadent Argumenta allata. *Ad 1. can. cit.* intelligi debet de retractatione ex iisdem causis, non de ea, quæ fit ex nova causa, prout

fit in casu quæstionis præsentis. *Ad 2.* exceptio rei judicatæ agenti obstat, si is velit in dubium revocare sententiam, quæ ita transijt; non verò si velit agere ob novam causam, quæ novam declarationem exigit. *Ad 3.* Sententia divortij tantum eximit ab obligatione thori, & cohabitationis, non autem ab ea, quæ conjuges prohibentur alijs copulari; nam hoc ne fiat ab innocente, dimissus jure suo petit: *conf.* si fiat injuria eidem inferatur. Retorqueri hæc omnia possunt in divortiente autoritate propria ex notorio adulterio; nam sententia, ut dixi, non tribuit novum jus, sed quæsitum declarat.

§. III.

De Temporanea Dissolutione Matrimonij quoad thorum, & cohabitationem.

S U M M A R I U M.

137. 138. 139. Præter fornicationem adhuc sunt aliæ justæ Divortij causæ.

140. Et I. quidem Hæresis, & Apostasia à Fide.

141. II. Periculum animæ.

142. III. Periculum corporis.

143. IV. Sevitia, & furor mariti.

144. V. Molesta cohabitatio ob frequentes rixas, & jurgia.

145. 146. An quando maritus in Hæresim lapsus est, teneatur illum uxor dimittere?

147. &c. An dimissum, & postea resipiscentem recipere?

151. &c. An Hæreseos crimina quoad Divortium compensentur inter se?

155. &c. Vel cum adulterio carnali?

159. &c. Quale crimen esse debeat, ut ejus periculum alteri conjugi det justam causam Divortij.

163. &c. An & quando justæ Divortij causa sint verbera inflata, vel timenda à marito?

168. &c. An etiam maritus divertere possit ob sevitiæ uxoris?

171. &c. An ex causa sevitiæ licent innocenti divertere auctoritate propria.

175. &c. An post divortium ex causa sevitiæ ita separatis permissus sit ingressus Religionis, aut susceptio SS. Ordinum?

178. &c. Quid dicendum, quando conjugum alter factus est furiosus?

181. &c. Apud quem, factò Divortio, Liberi educari, & alii debeant?

137 **Q**Uæritur I. an præter fornicationem, sive adulterium conjugis aliæ etiam sint causæ justæ Divortij? Videtur respondendum negativè ob textum *Matth. 5. v. 32.* & *19. v. 9.* ubi Christus dicit, *eum mœchari, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis.* igitur ex solâ fornicationis causâ uxor dimitti, & divortium institui potest. *Conf.* si ob aliam causam institui Divortium posset, maximè posset ob unius lepram, vel aliam infirmitatem, atqui ob hanc conjuges quoad thorum, & cohabitationem non sunt separandi, prout statuit Alexander III. c. quoniam 2. de conjug. leprof. ergo &c.

138 Sed Catholica, & à S. Synod. Trid. sess. 24. de Sacr. Matr. definita veritas est, fornicationem non esse unicam causam faciendi Divortij, ut patet ex ejus Synodi can. 8. sess. cit. cujus tenor est: *Siquis dixerit Ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges, quoad thorum, seu*

quoad cohabitationem, ad certum incertumve tempus fieri posse decernit, Anathematis sit. *Conf.* nam si Apostolus 1. Corinth. 7. potuit concedere temporalem separationem conjugum ex consensu causâ orationis, potuerunt utique etiam Pontifices ex alijs justis causis scilicet propter periculum corporis, vel animæ, talem separationem indulgere; etenim Pontifices, tanquam Christi in terris Vicarij, Apostolica auctoritate perfruuntur, nec minore, quàm Apostoli, Jus Divinum interpretandi, ac declarandi potestatem habent.

Ad Argumentum sumptum ex verbis Christi dico, fornicationem esse unicam causam faciendi Divortij perpetui, & absoluti; plures verò alias sufficere ad faciendum Divortium ad tempus certum, vel incertum, quamdiu scilicet illæ durant: & ita textus illos *Matth.* explicant Bellarm. l. 1. de Matr. c. 14. §. secunda Maldonat in *Matth. c. 5. v. 32.* Peir. de Ledelm. de Matr. q. 62.